

Miquel de Palol amb els seus fills Pere i Jaume i el seu nét Miquel.

Miquel de Palol, el meu pare

PERE DE PALOL

Quan vaig escriure el pròleg de l'únic volum de Memòries que el pare va deixar escrit abans de morir, i que es va publicar amb el títol de *Girona i jo*, deixava clara la intenció d'escriure, algun dia, el meu Miquel de Palol. Ara, quan s'arriba al centenari de la seva naixença, i els amics de Girona el volen recordar com a un dels puntals que fou d'un dels millors moments de la cultura gironina, i m'inviten a parlar-ne o a escriure'n, em trobo amb l'enorme dificultat que vol dir parlar d'una persona, sobretot en l'aspecte humà, més o menys íntim, amb la qual has viscut des del moment de néixer fins a la seva mort, però amb consciència crítica només en uns moments, quan el que en podríem dir la seva vida pública s'havia estroncat del tot, i el refugi de

la llar era l'únic món on es desenvolupava la seva vida, amb la naturalitat del clima que ell mateix havia creat; sense concessions, sense recels, sense cap mena de limitacions ni de teatralitats, en el millor sentit del mot.

Vaig dir-ho així quan se'm va invitar a parlar del pare, el mes d'abril. El Miquel de Palol del qual jo podia dir-ne alguna cosa seriosa era el de casa, quan gairebé no escrivia. El que havia estat era, ja, història. A més, amb la dificultat del temps i de les possibilitats d'observació meves. Quan penso, seriosament, en el meu pare, el que ara proposen els nostres amics, m'obliga a fer història que mai no pot ésser objectiva ni fidel. Cal pensar que hom pot veure críticament els seus o els altres amb cert judici, quan el té per a fer-lo a quan pensa per a fer-lo. Això vol dir maduresa i, naturalment, una certa distància amb l'objecte d'anàlisi.

Cal parlar de records i aquests es veuen, sempre, amb un prisma molt personal, idealitzats per a no caure en la fredor de l'anàlisi històrica.

En qualsevol intent d'explicar algú que ha estat tan a prop d'un mateix, la dosi de subjectivisme ens priva d'una objectivitat clara i neta. A més –i potser sigui aquest un dels més grans recels– hi ha el perill de caure en una mena d'autobiografia del que escriu, d'explicar-se més ell que no la persona de la qual es parla. Això constitueix un pudor que cal vèncer i que cal fer-se perdonar pel qui llegeix.

Una caixa de sorpreses

Potser una de les coses que, reflexionant-hi, ens sorprenia més del pare era la seva capacitat i quantitat de coneixements que emmagatzemava i sabia. Per a nosaltres, els meus germans i jo mateix, viure al seu costat fou una constant caixa de sorpreses i de novetats que, en el moment de descobrir-les, probablement no les

El meu pare

valoràvem prou i que ha calgut que passessin els anys per a fer-nos càrrec d'allò que representaven.

Ens posaven a l'abast un home ple de coneixements, de llargues i denses lectures i d'una finor crítica d'observació, sempre recolzada per allò que diríem, en llenguatge pedant, un pòsit intel·lectual ric i variadíssim. Era un xic sorprenent quan, de tornada de mesos d'universitat, amb l'entusiasme del bagatge que a poc a poc s'aprenia, vèiem que a casa ja hi havia arribat ben abans, i el que per a nosaltres a vegades eren descobertes, eren Mediterranis coneguts de temps i amb la mateixa naturalitat com es respira. Enteníem que moltes d'aquestes descobertes ja s'havien preparat a casa en els llargs anys d'institut i de lectures familiars, també d'una manera normal, vital diria, tan diària i natural com el mateix viure quotidià.

Moltes vegades s'ha volgut explicar l'escriptor per les seves lectures i per la seva biblioteca; malauradament a casa no hi ha els llibres que ell llegia quan estava en el millor moment de la seva activitat literària i ciutadana. En sabem, però, prou coses per a poder esbrinar bon xic de què es nodrien, ell i el seu grup. Ens ha parlat, moltes vegades, i fins i tot ho ha deixat escrit, de la inquietut literària i de com devoraven les obres, sobretot franceses, del seu moment, sovint gràcies a Xavier Monsalvatge, que les feia arribar des de França per mitjà dels seus corresponsals de banca. No cal que ens hi endinsem més. La seva obra ho reflecteix així, amb una claredat meridiana. Moltes vegades llegien abans que a la mateixa Barcelona les novetats de l'altre costat de la frontera. Ell,

La casa dels Palol a la Platja d'Aro.

però, no va tenir mai mitjans per a gaudir d'una biblioteca pròpia i d'haver-nos deixat un testimoni concret d'aquestes lectures. Quan ho va poder fer —i és el que ha deixat a casa— trobem tot el ventall de les seves inquietuts i de allò que, d'una manera ben planera, va posar a les nostres mans.

En voldria dir alguna cosa. Recordo haver llegit, de molt jove, el que el pare, insensiblement, deixava sobre una taula o ens comentava que li havia arribat. Em ve a la memòria, amb certa nostàlgia, una col·lecció d'humanistes del segle XVII, en una bella edició de Pin i Soler, bilingüe, on vàrem conèixer, i més endavant llegir, des de les obres d'un Tomas Moro, passant per l'Erasme —reconec que *l'Elogi de la Follia* em va costar de digerir-lo, els

Diàlegs de Vives, les obres d'un Maquiavel —sobretot *El Príncep*—, que estaven en un lloc prou visible a la biblioteca de casa. Al mateix costat va haver-hi de seguida la col·lecció *Bernat Metge*, sense els textos originals grecs i llatins, però amb les excel·lents traduccions catalanes. Per a ell, imagino, no fou un luxe —com per a tants altres subscriptors catalans— tenir-ho a casa; fou una veritable necessitat i plaer. Es llegien i comentaven a mesura que anaven arribant. Però si la col·lecció era, en certa mesura, un nodriment, no fou així amb una altra sèrie que venia, de mica en mica, a casa, la biblioteca *Proa, A tot vent*, de l'etapa que va dirigir el que fou bon amic del pare, en Puig i Ferrater. Potser hi havia, aquí, més curiositat que necessitat de lectura. I encara el recordo, divertit i feliç, com un infant entremaliat, en una festa del llibre arribant a casa amb un gran embalum de llibres dels clàssics castellans. Així vaig descobrir sobretot Quevedo i Gracián, que molt més tard havia d'admirar tant.

El pare fou un gran idealista i un bona fe extraordinari, amb totes les decepcions —ara se'n diuen traumes— que això comporta. A la vegada que no va deixar-lo mai una gran timidesa, amb el contrapès de les grans audàcies dels tímids. Es fa molt difícil d'explicar-ho d'una manera coherent.

He de tornar a parlar de allò que entenia com una de les grans necessitats de l'home, que era llegir, i de com va impulsar-ho a les escoles de Girona durant la seva curta etapa d'edil municipal, durant la República del 1931.

Però vull seguir amb l'intent de veure quines eren les seves necessitats intel·lectuals, al costat de la bàsica i primordial de lectura. Així —el mateix que en el camp de la literatu-

Palol amb la seva esposa, Laura Salellas, l'any 1965.

El meu pare

Hi traspua una crítica ciutadana sempre punyent, sense deixar mai la qualitat literària de allò que escrivia.

La ironia fou una de les seves armes i, moltes vegades, n'érem fins i tot objecte els seus mateixos fills: però mai dura, i sempre amb la seva intenció. Li recordo algunes de les més fines bromes, a vegades fins arribar a desarmar el més pedant. Ens contava que un poeta jove va dir-li en una ocasió que ja el coneixia perquè "s'havien trobat en el paraninf de l'ideal estètic", a qui el pare respongué que era un lloc on procurava que no li veiessin mai.

Home rebel, va tancar-se a casa quan va entendre que no feia cap falta,

ni tenia cap necessitat a fora. A dintre va seguir llegint el que es feia arribar i el que li portàvem. Seguia amb una avidesa extraordinària els escriptors de postguerra: Espriu, Vinyoli i d'altres: es feia l'estrany si algun dels seus coetanis encara treballava: llegia Pla i d'altres, i li molestaven les concessions que es feien que malmenaven la nostra integritat, però sabia celebrar-ne els estirabots i les ironies, i, de tot, n'era un crític dur, just i terriblement estricte, que fins i tot a nosaltres, ja grans, ens semblava excessiu. Però quan podia fer-ho públicament —com en el seu *Girona i jo*— pesava més la bonhomia d'un home que està de tornada de tot.

I, sobretot, a casa sabia escoltar. Potser —ho puc dir amb una certa experiència— una de les actituds més difícils de l'home que pensa.

El cenacle familiar

Guerra i postguerra varen marcar d'una manera definitiva els darrers anys de la seva vida. Desil·lusió i frustració per la primera fase, temença i aïllament definitiu a la darrera, va semblar, per un moment, que podria reempendre la seva activitat literària per haver aparegut una nova motivació. Cal no oblidar la força que en la seva producció havia tingut l'element extern, ja sigui aglutinat en el grup modernista, o al voltant de la gent de teatre, en un altre moment; o fins i tot per estímuls forasters encara que ben concrets, com fou escriure el drama *Els jueus*, encara inèdit, la reacció literària a les persecucions alemanyes, situant l'acció a la Girona del segle XIV. La guerra i la postguerra varen tenir, per un moment, la mateixa força de rebel·lió literària. I va tornar a escriure. Uns intents de novel·la, dels quals ens queda un original gairebé acabat, i altres propòsits deixats tot just al començament; en queda, sobretot, alguns dels millors poemes de la seva obra.

Probablement en aquest moment neix la necessitat d'explicar-se. El projecte de les seves memòries de les quals només n'escriu *Girona i jo*. Tot el tornava, en aquells anys, al que podríem dir el cenacle familiar, íntim. A casa es llegia tot, es comentava plana a plana el que escrivia cada dia i ell n'era tan exigent com per els altres escriptors que s'hi comentaven. Si les coses no li complaien del tot, les llegia —fou un lector d'excepció— amb el mateix to de veu irònic, fins i tot despietadament, burleta, com ho feia quan ens volia fer caure de l'escambell un nou ídol del moment. I així visqué, a casa mateix, els darrers anys de la seva vida, podríem dir, actiu literàriament i ple de lucidesa crítica. El cercle s'havia tancat. Obert al redós del seu pare, que l'encoratjava en els seus primers passos, de ben jove, es cloïa a l'entorn de la família fent-nos participar de tot, moltes vegades en un monòleg enormement crític i exigent.

Ara bé, he estat temptat d'escriure, al capdamunt, *el meu Miquel de Palol*, amb tota la intenció. No vull dir cap manera que el pare fos, exclusivament i realment, com he intentat explicar. El que en dic no és més que alguns dels caires que jo en veia, i tal com jo mateix els puc valorar, ara: no abans ni quan ell vivia. El temps canvia les coses i les idealitza. de la real intimitat de Miquel de Palol, com dels altres homes, ningú no pot parlar-ne.

Palol i la seva esposa: anys de vida familiar.

